

SZEMLE

Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. (Régi magyar dallamok tára II.)
Bp. 1970. Akadémiai Kiadó. 733 l.

Régi hiányt pótol PAPP Géza ebben az alapos összefoglaló szintézisében. A XVI. század magyar dallamai mintaszerű publikációt nyertek CSOMASZ TÓTH Kálmán munkájában, s a XVIII. század melódiáiról is helyes áttekintést kaptunk BARTHA Dénes összefoglalójában. Azonban a XVII. sz. dallamai egyesített kompendiumához csak most jutottunk el. 38 korabeli énekgyűjteményből 505 melódiát közölt PAPP, melyek közül 360 törzsdallamnak tekinthető. Míg a többi fontos változatként kapcsolódik a gazdag anyaghoz. Csaknem valamennyi törzsdallamnak bőségesen közli változatait. Helyszűke miatt ugyan csak hivatkozik a variáns dallamokra, de ahol lényegesnek látja, egymás alatt partitúraszerűen adja a párhuzamosítható régi énekeket.

PAPP gyűjteménye ugyan szerves folytatása CSOMASZ TÓTH Kálmán kutatásainak, mégis elvileg sok szempontból eltér attól, míg a XVI. századi énekanyagot eredeti menzurális kottafírásban, eredeti kulcsban ritmusjelzési javaslat nélkül tárja elénk javarészt CSOMASZ TÓTH, a XVIII. század dallamtárában sor elején zárójelbe téve mutatja a kulcsot BARTHA, s a ritmizálási javaslatát a dallamsorok alatt jelzi. Az említett elvekkal szemben PAPP más szisztémát követ: dallamkompendiumát mai hangjegyekre átirva kapjuk ütemvonalak nélkül, szigorúan ragaszkodva a szövegeik eredeti helyesírásához. Mert célja: praktikus, általánosan ismert hangjelzéssel megkönnyíteni az olvasást. Még abban a mozzanatban is differenciálódik a két tudós szisztémája, hogy míg Tóth külön-külön fejezetbe tömöríti dallam és szöveganyagra vonatkozó filológiai jegyzeteit, PAPP — átérezve a dallam és a szöveg szoros összetartozását — nem akarván feleslegesen felparcellázni a jegy-

zetapparátust, megállapításait A és B pontokban összevonva a dallamok sorszámainak rendjébe illeszti.

Am a XVII. századi dús dallamvegetációt nem lokalizálhatjuk pontosan az 1600—1700 közötti időre. Mert melódiákat nem lehet évszámok közé sorolni, azok átvészelnék esetleg évszázadokat is. Ezzel motiválható, ha ma is virágnak az életképes gregorián dallamemlékek.

Elméleti részének beosztásában a dallamok és szövegei forrásfeltárását a strófaszerkezet, ritmus megállapítások, forma, típus jelölés követi. Formaszerkezetei fő sajátosságát a bar (háromrészes dal, ismétlődő első sorral) da capos és az ismétlés nélküli tagolódásban látja. Igen gyümölcsöző, hasznos a szomszéd népek táncritmusai-val való összehasonlítása. Gondosan nyomozta a mazurka, gagliarde beszűremlését, s nem mulasztotta megemlíteni az egyes dallamemlékekre vonatkozó régebbi megállapításokat is. A centrális jelentőségű jegyzetapparátus filológiai hitele teljesen eléri az akadémiai irodalmi kritikai kiadások (VÖRÖSMARTY, TÓTH Árpád stb.) magas színvonalát azáltal, hogy valamennyi közölt melódiának egyenként kimerítő elemzését adta a keletkezés, forrás, dallam- és szövegváltozat tárgyi és nyelvi magyarázat szempontjából. Figyelmet fordít még a lényeges versfökre, továbbá „ad notam” utalásokra stb.

Am a 360 énekhez kapcsolódó pontokban szedett jegyzetek terjedelme egészen különböző. Így pl. a 188 számhoz csak pár soros jegyzet kívánkozott, míg a 150, 197 stb. számú magyarázat egész terjedelmes tanulmányra duzzadt. Mindez nem hígult idézetekkel terhelt citatológiává, hanem a keletkezéstörténeti mozzanatok, variánsok megjelölése, versek, szótagszámainak említése adja tudományos értékét. Valóságos zenei kortörténet bontakozik ki ebből a kötetből, mely a zenetudományi „fontos” sorozat egyik alapvető értéke.

SONKOLY ISTVÁN